

Toktoş Abdiyeva

(1941)

Abdiyeva Toktoş 1941 yılında Isık-Köl ili Ceti Ögüz ilçesine bağlı Darhan köyünde bir çoban ailesinde doğdu. 1959 yılında liseyi bitirdikten sonra Kadın-Kızlar Enstitüsünün Kırgız Dili, Edebiyatı ve Müzik Fakültesini kazandı ve 1964 yılında bitirdi.

1987 yılından beri Kırgızistan Yazarlar ve Gazeteciler Birliğinin üyesi.

"Men Sagındım (Özledim)" (1977), "Alay Kündölüğü (Alay Günlüğü)" (1983), "Kırçın Kurak (Gençlik)" (1984), "Sahil (Ceek)", "Üçüncü Muun (Üçüncü Kuşak)" (1990) adlı hikayelerin, "Frontton Kelgen Kattar Savaş Cephesinden Gelen Mektuplar" (1995), "Kırgızistan Elinin Uлуу Komissarı (Kırgızistan Halkının Büyük Komiseri)" (2002) adlı siyasi içtimaî kitapların yazarıdır.

Hikaye

ÖKSÜK / EKSİKLİK

Ene altı ayga tolup, balkaygan naristesin eki dalısı uyup, karuusunun taliganına karabay uykusu buzulbasın dep aldına algan boyunça kıymılsız, katıp oturdu. Bul mindan otuz cıl murdağı körünüş ele. Azır enenin mañdayında caak eteri şilingen, kan-sölu çok ayal oturdu.

- Kıskası al eköobüz acıraştık. Al öz colu menen, men da öz colum menen kettim. - Ayal eç nerse bolbogondoy beykapar süylödü. - Eç biriñerge zıyanım çok. Öz canımdı özüm bagam. Azga baş kalkalay turayınçı, anan zavodgo barıp işteym. Uul-keliniñdin sözün ugup oturmak belem, ketem zavodgo.

Ene kaarıla tüştü. Köz aldınan koluna kızıl lenta karmagan, kızıl köynökçön dört caşar kız cügürüp öttü. Ene barmagin iştey tuncuradı. "Oşol cılı beyimi bolgurum malçılardıñ içinen udarnik çıgıp, rayondogu çoñ cıyında ne bir türkün düynönü astına koyup, kaalaganıñızdı alıñız dese beş kez çıt menen tasmaday sozulgan on kulaç ilentti alıptır. Baykuş, "Saynam kiysim dedim" - dep kultuñdap, koyununa katıp kelgen. Çatırgan kızıl çıt ele. Bul oñbogurga oşondon kuurçaktıkınday eki köynök tigip bergem, köynögü da, özü da eldin köz coosun alçu carkıldap".

- Emne unçukpaysıñ ce oordugum tiyet dep turasıñbı? Eger oordugum tiyer bolso erteñ ele ketem. - Sayna enesine taarınıç arta süylödü da kimdir biröñö açuulanganday sür körsötüp cer karadı.

"Beyişi bolgurum uşul cel taman üçin cer karap cürüp ötüp ketti". - Ene içinen tütöp, kızının sözün kaydiger kaltırganday ukmaksanga salıp, bet mañdayın tönö tiktedi. Bir ese atırıla öktöm süylöp oturgan kızının sözünö maani berip, zeenin keyitkisi kelgen çok.

"Carıbay catıp on toguzga karaganda özünö okşogon boş baş biröñönün etegin karmap kete berdi. Oşonu menen oñçuluktı caşap kalsaçı. Eki aydan kiyyin pikiribiz kelışpey kaldı dep kayra keldi. Oşondo baykuş Kalıbgimdin atası (Tazagül ene çalın eskergende üç çaşında çarçağan tun uulunun atınan atay turgan) küyüp ketpedibi. Kalıbgim, kaytış bolgondo çaşoom bütököndöy sezilgen. Cerge kirsın, can bölök bolgondon kiyyin tiriçilik ulana beret tura. O düynö ketkenderden emnem artık? - Tazagül enenin etegine çaş kuladı. Kuladı da şor daamdangan oşol çaş kaçankı bir ciği bilinbey kalgan bulañgır nerseni dürt ettire kempirdin sesin alıp, cürögün carıp ketti. O kalgan, kaydan oşondoy bol-

Anne, altı aylık olan ve şişman bebeğin omuzları uyumuş, yorulmuş olmasına bakmadan, uykusu bozulmasın diye kucagında olduğu halde kırdamadan oturdu. Bu, bundan otuz yıl önceki görünüşü. Şimdi annenin karşısında yanakları içine girmiş, solgun, zayıf kadın duruyordu.

- Kısaca, onunla ayrıldık. O kendi yoluna gitti, ben de kendi yoluma. Kadın sanki hiçbir şey olmamış gibi aldırmadan konuştu. Hiçbirinize bir zararım yok. Ben kendime bakabilirim. Biraz burada kalayım, sonra fabrikaya gidip çalışacağım. Oğlumun, gelinin azarını işitip oturacak değilim ya, gideceğim fabrikaya.

Anne kor demirle dağlanmış gibi hissetti kendini. Gözlerinin önüne elinde kırmızı kurdelesini olan, kırmızı gömlekle, koşup duran, dört yaşındaki kız geldi. Anne, parmağını ısırıp kederle. "O yıl, mekânı cennet olsun, hayvancılık yapanların içinden iyisi çıkmış, ilçedeki büyük toplantıda, birçok hediyeyi önüne serilip istediğini alın deyince, beş metre basmayla tasma gibi uzayan on kulaç kurdeleyi almış. Zavallı, "Sayna'm giysin dedim" diye sevinerek, koyununa saklayıp getirmişti. Çok güzel basmadı. Bu haylaza, basmadan iki gömlek dikmişim. Gömleği de kendisi de insanların gözlerini kamaştırmıştı".

- Neden susuyorsun, yoksa yük olacak diye mi düşünüyorsun? Eğer yük olacaksam yarın giderim. Sayna, annesine güvenmiş bir tavırla bunları söyledi ve birine kızmış gibi tavır takınarak yere baktı.

"Mekânı cennet olsun, bu hayırsızın yüzünden insanların yüzüne bakmadan ölüp gitti". Anne içinden sızlayıp, kızının sözlerine önem vermiyormuş gibi, duymazlıktan geldi, yüzünü gözünü buruşturarak dinledi. Biraz daha emrivaki konuşan kızının sözlerini dinleyip, anlamaya çalışarak zihnini bulandırmak istemiyordu.

"Daha neyin ne olduğunu anlamadan, on dokuzuna basınca kendi gibi bir başıboş birisinin peşinden çekip gitti. Keşke onunla iyi bir hayat sürse... İki ay sonra fikirlerimiz uyuşmadı diye geri geldi. O zaman zavallı Kalıbek'imın babası (Tazagül ana ne zaman kocasını ansa, üç yaşında ölen oğlunun adını anardı) ne kadar acı çekti. Kalıbek'im öldüğünde hayatım bitmiş gibi gelmişti bana. Lanet olsun, can ayrı olunca hayat devam ediyormuş. Öbür dünyaya gidenlerden neyim fazla? Tazagül ananın etegine yaş damladı. Düştü ve tuz tadı veren o gözyaşı, çoktan izi kaybolmaya yüz tutmuş bir şeyi uyandırarak yaşlı kadına gözdağı verip, yüreğini parçal-

sun? Kantip aga okşosun? Cok, cok. Okşoboyt aga. Cüzü kurusun oşonun... Bul çaş, çaştığı menen..."

- İe de, maga zeeniñ keyip atabı ce? Balkim, key-ibestirsiñ? - Sayna enesin oluraya karap, kekse küldü.

- Zeen keyigidey on gülümdün biri kübülo elek. Baktım açılıp, barkımdı bilgen biröögö tuş bolsom, maga da tuugan köp çıkmak. Emi mintip senin mañ-dayıñda oturbayımbı. Caman bolso da atadan kalgan mülk deo otura berem cer tamda.

"Atadan aylan! - Tazagül ene içinen uşintip aldı. - Atam dep koyot dağı".

- Mümkün küyöölörümdün biröö kelip kalaar ıya? - Sayna uşul oy meesine kele kalğanına kubanıp ketti.

- Kuday töböñdön urgur. - Ene içirkene koburap ciberdi.

- Ooba, ooba tildey ber, tildey ber... Taramıştay bolup dağı bir toyuma cetesiñ gö... Cet oşogo, cete çaşa. Men emne. - Sayna çınıının tübüñdöğü bir uurtam aragın irakat menen maydalay cuttu. - Al-tını-ım, tili buldu-ruktap, ırcalaktay enesine boy ura süylödü, iş-şen maga, ayt-kanıñday darıla-anam. Anan... - Tına kalıp, çıyrala keskin unçuktu. - Men emne, uşunu süyöt bekem? İçpe-sem uyatımdan ölüp ketem. Tüşünsöñ bolo! E sen, tüşüñmök beleñ... - Murdağı kalıbına kelip, oturgan ordunda çaypala tüştü.

Tazagül enen törölgön 1920-cıldın cayı berekesin tögüp turganı menen cañı düynögö kelgen nariste üçün kaat cıl boluptur. Bakırıp ıylap, öpkösü köbö tüşköñ ımırkaydın kız ekenin ukkandan kiyin Eşpay üyünün kölökömündö çalgı çıñap oturgan Cunuştu çakırtıp alıp: - Alıp ket, tigiñiñdi, - dedi betinen tügü çıga, kaarduu süylöp, - menin ata-babam kız caatın süyçü emes. Mümkün sen... Ey, - dedi anan al mısılduu cılmayusun tıp toktoto törötkön ayalga oluraya karap, - işiñdi tez bütürüp, buga ber anı, cañıdan katın algan ergulga keregi tiyer. Menin koşumçam bolsun.

Öz sözünö özü irazı bolo murdunan kiñkildey küldü. Üy içinde Cunuştu çakırıp kelgen testiye bala, alıgı ayal menen törötü oor bolup, aldastap catkan Totuyadan başka kişi çok ele. Törötker ayal kimdir-biröödön cardam kütköndöy balanı kolunda tıbratıp, karaylay tüştü. "Bul emnesi, kakmardın?"

- Emnege turup kaldıñ? Bul meniki dep surap kelip oturat. "Eesi kelse beesin ber" deyt, ber! - Üstüñkü erdi dırtıldep, közünün çarı çıktı Eşpaydın.

Cunuş ün degen çok. Özün özü karmadı. Bar küçün, bar açuusun közünön çıgardı da ayaldın kolunan balanı alıp, sırtka çıgıp ketti.

Munun baarı köz açıp-cumgança boldu. Törötker ayal bul üydön çıgıp keteyin dep oylogonu menen Totuyaga aylançıktaıp çıga albadı. Ertesi tañ menen Totuya köz cumdu.

Eşpaydın törtünçü atası Kımızdık bir ayıldın cakşısı atalıp kütürötö mal aydap, bay, boluş bolup cürgön kişi eken. Kımızdıkın közü ötköñdön kiyin üç ayalınan törölgön beş balası ata düynösün beşke bölüp aldı da, biri-birine ereğişüü menen şaan-şököttün üstündö cürüşüp, bat ele kuru calak kalıştı. Oşo beşöö beş caktı karagan beş bir tuugandın ekinçisi Baybosun-dun çöbörösü - Eşpay. Eşpay es tartkanda atasının ceti atası cönündö öto berilüü menen comoktoy süylögönün ugup oturup, çoñ atası Baybosun cek körüp, içinen

adı. Ah yalan, nasıl böyle olsun? Nasıl ona benzesin? Hayır, hayır. Benzemeyecek ona. Yüzü kurusun onun. Bu yaşı, gençliğiyle..."

- Bir şey söyle, bana acıyor musun? Yoksa... Belki, acımazsın. Sayna annesine kötü gözle bakarak, acı güldü.

- On gülümden biri solmadı ki sana acıyayım. Bahtım açılır, değerimi bilen birine rastlarsam, benim de akrabam çok olurdu. Şimdi böyle senin karşında oturuyorum ya. Kötü de olsa babadan kalan mülk diye otururum, bu evde.

- Babana kurban ol! Tazagül ana, içinden böyle dedi. Bir de babam diyor.

- Belki kocalarımdan biri gelir, ne dersin? Sayna bu fikrin aklına gelmiş olmasına sevindi.

- Allah cezani versin. Anne nefretle söylendi.

- Evet, evet, istediğin gibi küfret. Yine bir düğününe koş koş gelirsin. Gel, gel de yaşa. Ben niye... Sayna bardağın dibindeki bir yudum içkiyi keyifle içti. Al-tın-um, dili dönmüyor, sırtarak annesinin üzerine atılarak konuştu. İn-an ba-na de-dii-iğın gibi teda-avi olacağım. Sonra, biran suskun kaldı ve tiz bir sesle; benim bu durumdan hoşlandığımı mı sanyyorsun? İçmezsem utancımın ölürüm. Anlasana! Sen, nerden anlayacaksın. Eski kalıbına döndü, oturduğu yerde yalpaladı.

Tazagül ananın doğduğu 1920 yılının yazı her ne kadar bereketli geçse de, yeni dünyaya gelen bebek için zor yıl olmuş. Bağırarak ağlayıp, ciğeri şişen bebeğin kız olduğunu duyunca, Eşpay evinin gölgeğinde tırpan sallayan Cunuş'u çağırıp; al götür, şunu, dedi öfke kusarak, benim soyun kızları sevmez. Belki sen... Ey, dedi sonra alaylı gülüşünü keserek, ebe kadına bakarak, işini çabuk bitir, şuna ver onu, yeni evlenen çiftin işine yara belki. Benim katımım olsun.

Bu söylediklerinden gayet memnun kalmış gibi sırtarak güldü. Evin içinde, Cunuş'u çağırarak çırak çocuk, deminki kadın ile doğumu ağır geçmekte olan ve gelip giden Totuya'dan başka kimse yoktu. Ebe kadın birilerinden yardım bekliyor gibi bebeği elinde kıpırdatıp, elleriyle yokladı. "Bu da neyin nesi, şaşkının?"

- Neden durdun? Bu benim üstör ve istiyor. "Sahibi gelirse kırağı ver!" derler; ver! Üst dudakları titreyip, gözlerinden ateş püskürdü Eşpay'ın.

Cunuş hiç ses çıkarmadı. Kendine hâkim olmaya çalıştı. Bütün gücünü, bütün öfkesini gözlerinden çıkardı ve kadının elinden bebeği alarak dışarı çıktı.

Bunların hepsi göz açıp yumuncaya kadar gerçekleşti. Ebe kadın bu evden bir an önce çıkıp gideyim dese de Totuya'ya acıyıp, çıkamadı. Ertesi sabah Totuya öldü.

Eşpay'ın dördüncü babası Kımızdık bir köyün iyisi, sürü sürü hayvan sahibi, zengin, aynı zamanda yönetici olan biriymiş. Kımızdık öldükten sonra, üç eşinden olan beş çocuğu, babasının mirasını beşe bölüp, birbirleriyle inatlaşarak, zevk sefanın içinde yaşayıp çok zaman geçmeden beş parasız kaldılar. İşte bu beşi beş tarafa bakan beş kardeşten ikincisi Baybosun'un torunlarından Eşpay. Eşpay, aklı ermeye başladığı günden itibaren babasının yedi ceddı hakkında büyük bir ihtimamla masalsı bir dille anlattıkların dinleyip, büyük babası Baybosun'dan nefret etmiş, içinden öfkeyle küfretmişti. "Hesap kitap bilmez... Hesabını kitabını bilse o kadar zenginliği har vurup harman savurur mu? Düşünmemiş bile soyum ne olacak diye. Kutluk varmış gibi dokuzar hay-

kırcıray söğünüp ciberçü. "Nayesep... Nayesep bolboso oşonço düynönü it titkanday tıtip ciberebi? Oyloboptur da tukum emne bolot dep... Cutagansıp toguzdan mal berip, toguz katın alğanın kara nayeseptin. Koluma bir koy tiyse miñge cetkiret elem men. Müldö sonun cerler Eşpaydın cayloosu, Eşpaydın kıştoosu dep atalıp, korokoro koylorum, kolot tolo cilkılarım kütüröp, mina bul baysınıp, barsınıp süylögön Kabılanga kolomtodon kül çıgartmakmın." - Tiştige buulugup alçu içinen.

- Ok! - degen atası bir mertebe adatınça söğünüp catkanda, - cindi bolbo. Cakañdı karmap, kelme keltir! Kasıyettüü kişi bolçu al. Arbagı urup ketet. Oşolordun arbagı koldop, emdiğiçe bay tukumu atalıp kelatabız. Kayra aldım de sözüñdö. Arbak urup ketet! - Atası otko tüşkön köpöloktöy can dalbastaçu.

- Bay tukumu... - Eşpay kekeer küñküldödü. - Cetişip kalgansıp, munusun kara. Şek keltirbe deyt. - Karala boz üydün ütüröygön eşigin süzö kaçırıp, tışka çıgıp ketçü. Düynö cüzündö uşul Kabılan gana bayday tuyulçu Eşpayga. "Kara munun atalarının kambıldığın, - dep oyloocu içinen, - ömür boyu çöyçöktörü çaypalbay tolup-taşıp kelatat. Cer kimdiki? - Kabılandıkı. Ug atañdı... Ug atañdı..." - Eşpay adatınça ızırına söğünüp alçu.

Eşpaydın sözü menen aytkanda bir colu keç küzdö, özün kıldır daarıgan küñü çañı çıkkan boz adırğa toyut izdep, ee-caa berbey tuş keldi çuburgan koylordu ertelep imerdi da, "talkalasañ talkala, ceseñ ce, mende öçüñ kalgan cok" - dep Kabılandı aşata sögüp, koylordu ayıldı közdöy kubalap cönödü. Birok anı karşı alıp suragan kişi bolgon cok. Eşpay kürgüştögön koylordu taş koroo-go kamay salgandan kiyin gana tee oboçodogu konok kütçü ak örgöösünün canında Kabılan baydın kamçısın süyröy karmap, kıymılsız turganın körüp kayratınan cana tüştü. kulagina zıp-zıp çabılğan kamçı ünü cañırıp, denesi cıyırıla tüşkön Eşpaydın Allası oozunan ırıp, alaçığına kire kaçtı. Atası tamtığı cok talpak astınan başın kötördü da ıpım tişi cok kantalagan büylölörün körsötöy ırcaıyp, Eşpayga cutkundü.

- Kabılan baylar cer-curt bolup, mal-canga biz egeder bolot ekenbiz, - dedi entige şıbrap, erdin cıya albay. Eşpay sözgö maani bergen cok.

- Sen emne, andaydı kaalabaysıñbı? - Atasının ünü emi keskin çıktı. - Uşintip ayttı te Kara-Kol kılaasınan kelgen adamdar. Zaman özgördü. Mal silerdiki, cer silerdiki, baarıñar teñsiñer dedi.

Eşpayga uşul aytilgandardın içinen bir gana söz çıktı. Küzgü sırımga turuştuk bere albay ter basıp, tulkusun tuş-tuşunan üylögön kolcogoy taar çepkeni azır cılañaç denesine sülöösün terisindey cıluu-cumşak urunup, zamatta boyu balkıp, cılıy tüştü.

- Oşondoy? - Atasına abdıray, birook dale işenbey kadala tiktedi.

- Oşondoy, uulum. Öküldör tiği Ciydebaydın aylına ketti emi ele. Bizge da küñ tuup, uçkan baktıbiz kayrılıp konmoy boldu. Kuday, arbak koldogusu bardır...

Çaldın kalgan kepteri emi Eşpaydın kulagina ilin-gen cok. Anın degdöösü bötönçö artıp, calpı tuyumun mal eesi boluu kubanıçı gana biyledi.

van verip, dokuz tane kadınla evlenmesine bak, hesap-sızın. Elime bir koyun geçseydi bine ulaştırırdım. Bütün güzel yerlere Eşpay'ın yaylası, Eşpay'ın kışlası denirdi. Ağıllar dolusu koyunlarım, ovalar dolusu atlarım dolaşır; şu kendini zengin zanneden, kendini varlıklı sanan Kabılan'a ocaktan kül temizletirdim". Dışlerini gıcır-datarak içinden hayıflandı.

- Dur, demişti babası yine bir defasında âdetince küfrederken. Delilik etme. Kendine gel ve şahadet getir! Onlar değerli insandı. Çarpılırsın. Onların ruhu kollayıp, bu güne kadar zengin soylu deniliyor bize. Sözüümü geri aldım de. Ruhu çarpar! Babası ateşe düşmüş kelebek gibi çurpındı.

- Zengin soyu. Eşpay alaylı bir şekilde gülümsedi. - Her şeyimiz var gibi şuna bak. Bir de çamur atma diyor. Alaca otağ evinin garip bir şekilde duran kapı eşiğine tam kafasına çarpacakken kurtarır ve çıkıp giderdi. Dünya üzerinde bir tek zengin Kabılan'muş gibi gelirdi Eşpay'a. "Baksana bunların ataları fakir, diye geçirirdi aklından. Her zaman kâseleri boşalmadan, dolup taşıyor. Toprak kimin? Kabılan'ın. Pazar ile mal kimin? Kabılan'ın. Ulan babanın... Ulan babanın..." Eşpay her zamanki gibi öfkeyle küfür yağdırdı.

Eşpay'ın ağzıyla söylenecek olursa; bir keresinde güzün son günlerinde, kendisini Hızır a.s. koruduğu gün, toz kopan bozkırda otlak arayıp, başına buyruk bir şekilde her tarafa dağılan koyunları erkenden topladı ve "dağıtırsan dağıt, yersen ye, benden alacağım kalmadı" diyerek Kabılan'a küfürler savurup, koyunları köye doğru hızla sürdü. Fakat onu muhatap alıp soran kimse olmadı. Eşpay sürü halindeki koyunları taş ağıla kapattıktan sonra ancak ta uzaktaki konukevinin yanında Kabılan beyin kamçısını yerlerde sürükleyip, kıpırdamadan durduğunu görünce birden tüm cesareti kırıldı. Kulağına şıp şıp savrulan kamçının sesi yankılanan ve vücudu büzülen Eşpay'ın ödü boğazına geldi, küçük evine kaçarca girdi. Babası nerdeyse paramparça olmuş pöstekinin altından başını kaldırdı ve dişi olmayan ve kırmızımsı diş etlerini göstererek sırttı ve Eşpay'a yutkundü.

- Kabılan gibi zenginler yok olup, mala cana biz sahip olacaktık, dedi nefes nefese fıslıdayıp, dudaklarını birleştiremeyip. Eşpay söylediklerine bir mana veremedi.

- Sen, böyle bir şeyi istiyor musun? Babasının sesi keskindi. Böyle söylediler ta Kara-Kol tarafından gelen adamlar. Zaman değişti. Mal sizin, toprak sizin, hepiniz eşitsiniz dedi.

Bu söylenenlerin içinden tek bir söz hoşuna gitti Eşpay'ın. Sonbahar rüzgârına karşı duramayıp ter basıp, tüm bedenini üfleyen kaba kumaştan yapılmış kocaman cepkeni, şimdi çıplak bedenine sülün gibi yumuşak geldi, anında vücudu eriyip, ısındığını hissetti.

- Öyle mi? Babasına şaşkın ama hala inanmamış gözlerle baktı.

- Öyle oğlum. Üyeler şu Ciydebay'ın köyünde daha şimdi gittiler. Bize de gün doğdu, kör talihimiz geri döndü. Tanrı, ruhlar kollamak istiyorlardır belki...

İhtiyarın diğer söylediklerini artık Eşpay'ın kulakları duymuyordu bile. Onun arzusu daha da kabarmış, bütün uzuvlarını mal sahibi olma sevinci sahiplenmişti.